

M E M O R A N D U M

31238-115698

Van: Mr J.M.A.H. Luns

cc: Minister-President

Aan: Secretaris-Generaal

Minister voor Overzeese

Rijksdelen

Minister van Marine

M

Z

DOA

DBI

DIO

gr. 2 Austr. reizen

→ cc gr. 13 N.N.g. (Aust.)

cc gr. 11 N.N.g.

G E H E I M

Op 15 dezer heb ik de Australische Minister-President op het Departement ontvangen en met hem gedurende een uur en 45 minuten een bespreking gehad, waarbij eveneens aanwezig waren van Australische zijde de Ambassadeur, de heer Stirling en de Secretaris-Generaal van het Ministry for External Affairs te Canberra, de heer Tange. Van Nederlandse zijde de Secretaris-Generaal van Buitenlandse Zaken en de Regerings Commissaris voor Indonesische Aangelegenheden. Hieronder volgt een kort verslag van het toen en in latere ontmoetingen besprokene voor zover het betreft het voornaamste onderwerp van overleg, namelijk Nieuw-Guinea.

Ik heb een uiteenzetting gegeven van de situatie, zoals deze zich na het voor Nederland zo gunstig verlopen debat in de Verenigde Naties, voordoet.

a. Onze verhouding met Indonesië.

De teleurstelling in Djakarta, veroorzaakt door de nederlaag te New York, heeft zich geuit in een verscherping der Indonesische agitatie met betrekking tot "Irian". De uitlatingen van de President en andere leidende Indonesiërs zijn zo mogelijk nog feller geworden. Als laatste zet wordt thans door de Indonesische Regering overwogen Nederlands-Nieuw-Guinea tot Provincie van Indonesië te verklaren.

Ik heb uiteengezet dat een dergelijke beslissing ons in zekere zin niet onwelkom zou zijn, aangezien hierdoor het ook voor andere landen duidelijk zal zijn dat bij een eventuele herhaling van de Indonesische klacht bij de Verenigde Naties door Nederland ieder voorstel om tot hervatting der onderhandelingen te geraken, zonder meer onmiddellijk zal kunnen worden afgedaan met een verwijzing naar deze unilaterale beslissing, die ieder gesprek bij voorbaat zinloos maakt en die daarenboven in strijd is met het door Indonesië in 1954 ingenomen standpunt. Zolang de huidige leiders in Indonesië aan het bewind blijven en de chaotische interne situatie voortduurt zal Indonesië voortgaan met zijn afleidingsmanoeuvres tegen Nederland. De "Irian" kwestie zal daarbij uiteraard op het eerste plan blijven staan.

b. De internationale aspecten.

1. Het is te verwachten dat Indonesië op de Afro-Aziatische Conferentie zal trachten een tegen Nederland gerichte resolutie over Nederlands-Nieuw-Guinea te doen aanvaarden evenals zulks is geschied te Bogor. De Nederlandse Regering ziet deze conferentie, ook voor wat betreft de verhouding tussen Azië, Afrika en Europa, met bezorgdheid tegemoet. Evenals de meeste andere Westerse landen geven wij er, nu de conferentie toch wordt gehouden, de voorkeur aan dat zoveel mogelijk met het Westen min of meer sympathiserende landen deelnemen. Waar er weinig punten zijn waarover algemene overeenstemming zal worden bereikt, worden de kansen vergroot dat juist over het Nieuw-Guinea probleem een door allen aanvaarde pro-Indonesische formule uit de bus zal komen.

De heer Menzies besande dit. Ook Australië is weinig enthousiast over de conferentie en vreest een Nieuw-Guinea resolutie. Hij was van mening dat moest worden getracht voor de aanvang der conferentie landen zoals Ceylon (met Sir John Kotelawala had hij de kwestie al uitvoerig besproken: diens reacties waren even gunstig geweest als in zijn gesprekken met mij), de Philippijnen, Pakistan e.d. diplomatiek te bewerken. Australië van zijn kant zou zulks doen en ik zegde toe dat ook wij de nodige stappen zouden doen ondernemen.

2. Mede in verband met de komende SEATO Conferentie herinnerde ik mijn bezoeker er aan, dat ondanks onze uitstekende feitelijke samenwerking, speciaal op politiek gebied met Australië, Nederlands-Nieuw-Guinea zich internationaal in een soort vacuum bevindt. Uitgezonderd voor wat betreft de V.N.-organen zoals de South Pacific Commission, waarin Nederland vertegenwoordigd is, doch die van technisch-administratieve aard zijn, is Nederland met zorg gehouden buiten alle Pacific organisaties, die een gemeenschappelijke verantwoording voor het behoud en de veiligheid van de diverse territoria vastleggen.

Op het ogenblik, zo ging ik voort, is er geen reden tot bezorgdheid. Speciaal na het V.N. succes en mede gezien de communis opinio in parlement en volk en de zo gunstige economische en financiële positie van Nederland, is er in de nabije toekomst geen evolutie te verwachten in de opvattingen van Nederland over zijn verantwoording in Nieuw-Guinea en de vorm van het bestuur over het gebied.

Niet geheel uit te sluiten is echter een verandering van opvatting in latere jaren indien Nederlands-Nieuw-Guinea in het huidige vacuum blijft. Het ontbreken van iedere formele binding zou alsdan Nederland geheel vrijlaten om een koers te volgen, die wellicht wel in het directe Nederlandse belang zou zijn, doch niet in dat van de verschillende Westerse mogendheden met verantwoording in de Pacific. Zo zou wellicht kunnen worden ingegaan op reeds thans voorzichtig gedane suggesties van Japanse zijde om Japan op enigerlei wijze in te schakelen bij de ontwikkeling van ons gebied (werkkrachten, kapitaal, politieke steun). Zelfs een onder controle van de V.N. (met de daaruit voortvloeiende grote zeggenschap van Azië) in te stellen trustschap, waarbij Nederland als beherende mogendheid zou optreden, zou kunnen worden overwogen. Kortom, het kwam mij voor dat het nodig was, dat Nederland én politiek én anderszins meer steun verkreeg van de verschillende Westerse bij de Pacific betrokken mogendheden en meer werd ingeschakeld bij het overleg en de overeenkomsten dezer landen. Ik dacht hierbij bijvoorbeeld aan organisaties zoals de ANZAM, ANZUS of SEATO.

De heer Menzies antwoordde de logica van mijn betoeg te moeten onderschrijven. Het was inderdaad onjuist om Nederland in een situatie waarvan uiteraard Australië, doch ook landen als Amerika, Engeland en Nieuw-Zeeland, groot voordeel trokken, alleen te laten staan en de politieke lasten voortvloeiende uit de grote vijandigheid van Indonesië praktisch alleen te doen dragen. Wel steunden Australië en het Britse Gemenebest het Nederlandse standpunt, doch de Australische Minister-President besaamde dat hier niet de logische consequenties uit werden getrokken. Het was niet in de eerste plaats angst voor Indonesische reacties, doch zeer bepaaldelijk de tegenstand van de Verenigde Staten, die dusver beletten Nederland actief in te schakelen in het overleg met gelijkgezinde mogendheden en deel te doen nemen aan de verschillende bestaande organisaties.

De heer Menzies zeide zeer bepaald voorstander te zijn van een deelneming van Nederland aan de SEATO, doch hij achtte het moment nog niet gekomen om zulks formeel voor te stellen. Daarvoor was Amerika nog niet rijp. Hij waarschuwde dan ook voor overhaaste initiatieven onzerzijds, die wellicht een overrechts resultaat zouden kunnen hebben. Hijzelf

zou bij voorkomende gelegenheden en met name tijdens zijn aanstaande verblijf in de Verenigde Staten de Amerikaanse Regering "bewerken". Hij zou in dezelfde geest werkzaam zijn bij Engeland en Nieuw-Zeeland. Zolang Amerika de bijna ziekelijke angst heeft Indonesië op welke wijze dan ook te ontstemmen en de illusie blijft houden Indonesië in de gelederen van het Westen te zien toetreden, is er met het State Department niet te praten, terwijl anderzijds Amerika zeer goed weet dat Nieuw-Guinea vast in handen van het Westen dient te blijven.

Er aan herinnerend hoe lang het had geduurd voordat de Verenigde Staten actieve belangstelling hebben getoond voor de South West Pacific en Australië meende de heer Menzies dat ook ten aanzien van de Nederlandse positie in Nieuw-Guinea zich een evolutie aan het voltrekken is in de Verenigde Staten. Te zijner tijd zou dan ook Amerika een toetreding in enigerlei vorm van Nederland tot de SEATO ongetwijfeld aanvaarden.

De Minister-President zeide voorts met bevrediging te hebben gehoord dat Nederland heeft besloten de defensie van ons gebiedsdeel wat meer op peil te brengen. Hij informeerde in dit verband met belangstelling naar de omvang der maritieme middelen en de mogelijkheden tot versterking op korte termijn.

3. Wat de Australische-Nederlandse samenwerking betreft werd afgesproken dat zonder e.e.a. in een schriftelijke afspraak vast te leggen, de beide landen en de autoriteiten der beide gebiedsdelen zouden voortgaan met het uitwisselen van gegevens en het praktisch samenwerken op de er voor in aanmerking komende terreinen. Een goede gelegenheid voor concretisering zal worden geboden wanneer in de nabije toekomst de Gouverneur van Nederlands-Nieuw-Guinea een bezoek brengt aan zijn Australische collega in Port Moresby.

Samenvattend kan worden gesteld dat de bespreking zeer nuttig is geweest. Zoals later bij nadere gesprekken én met de heer Menzies én met de heer Tange is gebleken, realiseert men zich thans van Australische zijde dat de vacuum-situatie niet alleen voordelen (met betrekking tot de verhouding van Australië tot Indonesië), doch ook zeer bepaald nadelen voor Australië heeft, aangezien Nederland zijn algehele vrijheid van handelen behoudt. Mijn zinspeling op mogelijke Japanse economische be-

langstelling heeft, naar mij is gebleken, haar effect niet gemist, temeer waar ik duidelijk heb doen uitkomen dat onze terughoudendheid tegenover Japan voornamelijk is geïnspireerd door onze wens Australië ter wille te zijn en dat in Nederland veel minder psychologische weerstanden terzake zijn dan in Australië.

De Minister-President heeft voorts bij herhaling doen blijken zeer geïnsponeerd te zijn door de zo gezonde economische en financiële positie van Nederland.

Tenslotte is nog op te merken dat de persoonlijke verhouding met onze Australische gasten niet beter had kunnen zijn. De Minister-President zeide dat hij het op prijs zou stellen, indien ik bij voorkomende gelegenheden hem ondershands zou willen schrijven. Hij hoopte met mij ook informeel in contact te kunnen blijven.

's-Gravenhage, 19 Februari 1955.